

són els tambors, que amb els seus martellejos acompanyen el pas dels grups negres; són les orquestres del carrer dels nens que improvisen; és la intervenció de Myriam Makeba que el film va fer cèlebre als Estats Units, on va ser acollida després de la seva expulsió a Sud-àfrica.

Ja que Lionel Rogosin no és lliga només als fets socials (l'apartheid, les seves conseqüències sobre la feina dels negres, la seva vivenda, etc.), als gestos de la vida quotidiana i de la professió (hi ha a "Come Back Africa" una seqüència sobre el descens dels miners que creuríem inspirada en els clàssics del cinema soviètic), s'esforça també per revelar allò imaginari. El racisme, tal com es descriu al film, es deriva de les lleis i els reglaments, però s'inscriu també en l'inconscient col·lectiu. En els rostres dels Blancs confrontats a la música d'un grup de nens, Zachariah, en la mirada i la veu de la patrona de Zachariah, en la seva desconfiança / hostilitat visceral davant d'aquest "idiota" que només pot anomenar Jack i que és necessàriament, com tots els altres, "un salvatge"... Zachariah, ell tampoc, no escapa pas al somni i el seu fantasma. Les seves aspiracions i obsessions són un dels components essencials del personatge.

Jacques Chevalier, "Des histoires à vivre debout", a *Image et son/Revue du cinéma* núm. 375, setembre 1982

Entrevista amb Lionel Rogosin

"Come Back Africa" és el teu film més conegut, almenys a Europa. Va ser un rodatge complicat?

Va ser un rodatge que va presentar problemes de seguretat particulars: jo tenia sempre por que descobrissin el que fèiem i fòssim denunciats i detinguts, sense poder acabar la pel·lícula. Així, quan havíem de tractar amb la policia o amb les autoritats, sempre feia veure que compartia el seu comportament i les seves actituds racistes. [...]

Els teus films es consideren com documentals compromesos, amb un contingut social o polític: algun cop t'ha temptat fer un film de ficció?

Hi ha una gran confusió en aquesta categoria que s'anomena documental; s'inclouen molts films que no ho són veritablement i es confon el material amb la forma: utilitzar a gent ordinària en comptes d'actors, llocs de rodatge reals en comptes de decorats d'estudi, temes, històries o drames reals enlloc d'inventats, no fan necessàriament d'un film un documental si la forma és dramàtica o poètica. Molts films que no utilitzen actors no són documentals en sentit estricte, des de "El cuirassat Potemkin" a "La pilota vermella", d'"Homes d'Aran" i "Nanook" a "El lladre de bicicletes".

Pel que fa a mi, no tinc la impressió d'haver-me vist limitat pel documental. No era la meua intenció, ni abans ni ara; no trobo que "Come Back Africa" sigui un pur documental, és un film dramàtic en el qual els actors són no-professionals, gent ordinària, perquè, en aquest cas precís, vaig pensar que seria més eficaç. Per mi, és un llargmetratge de ficció interpretat per Africans, negres i blancs, amb un guió escrit per dos escriptors africans i jo.

Entrevista realitzada per Janine i Michel Euvrard, a *Image et son/Revue du cinéma* núm. 375, setembre 1982

Xcèntric

Diumenge 11 de març, 18.00 h

VARIACIONS DEL REAL: LIONEL ROGOSIN

Lionel Rogosin —«probablement el millor documentalista de tots els temps», segons John Cassavetes— va rodar a Sud-àfrica, sense permisos, amb actors nadius i la càmera sovint amagada, una de les pel·lícules més importants contra l'apartheid. Ho va fer quan ningú parlava del tema i encara menys s'atrevia a filmar-ho. *Come Back Africa* descriu la vida d'una família zulu que es desplaça del camp a la «jungla urbana» de Sophiatown —un suburbi de Johannesburg que va ser destruït—, on pateix la violència, el racisme i les injustícies laborals.

Come Back, Africa, Lionel Rogosin, 1960, 95', 35mm

Un herald oblidat de "l'altre Amèrica", per Janine Euvard

"Dir la veritat tal com un la veu no és necessàriament la veritat. Dir la veritat tal com un altre la veu és per mi més important i aclaridor. Alguns documentals són fantàstics. Els films de Lionel Rogosin, per exemple: notablement "On the Bowery" (1956). Al meu pare, aquest tipus és probablement el més gran documentalista de tots els temps". És John Cassavetes qui s'expressava així sobre Rogosin. Lionel Rogosin ha mort a l'edat de 76 anys d'una aturada cardíaca, el 8 de desembre de 2000. Vivia a Santa Monica (Califòrnia) en la solitud i l'oblit més absolut.

Era el meu amic, i avui ploro per algú que es va batre tant en els seus films com en la vida contra les injustícies i les desigualtats d'aquest món. [...] Nascut el 1924 a Nova York, va fer els seus estudis a Yale i va servir a la Marina durant la Segona Guerra Mundial. El 1954 va abandonar una carrera prometedora en els negocis per rodar "On the Bowery", on va descriure la vida d'alguns captares a Manhattan, en un dels barris més pobres de Nova York. Així, el 1956, Rogosin va encaminar el documental cap al sender del que esdevindria el cinema directe. El 1959, va rodar "Come back, Africa", filmat en part en la clandestinitat. Rogosin barreja ficció i documental a través de la vida de Zachariah i la seva família: el film ens revela tots els aspectes de la condició de la població negra de Sud-àfrica durant l'apartheid. Descobrim una cantant que esdevindrà cèlebre, Myriam Makeba. El 1960, Rogosin és cofundador del Bleeker Street Cinema, la millor per no dir l'única sala de repertori de Nova York, que va dirigir fins el 1974, i d'Impact Films, companyia gràcies a la qual es van difondre molts documentals socials i polítics durant la guerra de Vietnam. Entre 1961 i 1964, Rogosin viu a Israel, on milita per un compromís entre els israelians i els palestins. [...] "On the Bowery", "Come Back, Africa" i "Good Times, Wonderful Times" van ser elogiades per la crítica i presentades en festivals internacionals. Malgrat això, s'han mostrat molt poc als Estats Units i cadascuna d'elles es va fer amb grans dificultats financeres. Es

pot dir que Rogosin, des de 1973, va restar veritablement condemnat al silenci. Cap dels seus projectes va tirar endavant, sense poder obtenir finançament per fer-los. Sempre se l'ha percebut com un cineasta isolat, sense relacions ni recolzaments.

Rogosin considerava Robert Flaherty com el seu mestre, i era proper a Jean Rouch, Emile de Antonio, Jonas Mekas i Shirley Clarke. Era profundament humanista, en la tradició literària de Jack London o Dos Passos.

Cahiers du cinéma, n°553, gener de 2001

Posar en escena allò real

"Come Back Africa", rodat clandestinament a Sud-àfrica, concreta la doble natura d'aquest cinema: la ficció i allò real (associats) com mitjans de testimoni, l'emoció com etapa cap a la reflexió. Lionel Rogosin relata les aventures de Zachariah, un camperol que parteix de Zoulouland per buscar treball a Johannesburg. El film està constituït per episodis: la mina, el treball en una família blanca com a "criada per fer-ho tot", la trobada amb els amics (Steve, Eddy), després amb els militants anti-apartheid, la feina en un garatge, en un restaurant, el conflicte amb el cap dels Tsotsis (Yoyous), Marumu, l'assassinat de Zinah, la dona de Zachariah. El film acaba amb la imatge de Zachariah, entre la còlera i l'enfonsament, donant cops a la taula a la seva miserable vivenda a Sophiatown, mentre que, sobre el soroll dels seus cops, desfilen en la pantalla les imatges claus del seu itinerari, itinerari exemplar, puntuat per seqüències de vocació purament documental, a vegades líriques i anònimes —les multituds negres que baixen del tren que, des d'una barrada llunyana, els condueix a la gran ciutat sud-africana— i d'altres puntuals i precises —l'entrenament gairebé militar dels miners que es transformen poc a poc, sota l'impuls del seu instructor, en una veritable pantomima dançada, els cossos retrobant per insinuar la seva llibertat i les seves anels.

La música té un paper molt important en la pel·lícula. Tornarem a trobar aquesta importància donada a la música i a les seves significacions polítiques i culturals en "Black Roots". A "Come Back Africa"

PROPERA SESSIÓ: 15_03_07 a les 20:30h.

JACK SMITH

Per a més informació: www.cccb.org/xcentric

